

BUITEN

5^E JAARGANG N^O. 23.

ZATERDAG 10 JUNI 1911.

Foto Aug. F. W. Vogt.

OPRIJLAAN VAN HET KASTEEL BLITTERSWYCK IN LIMBURG.

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

„Jongen of meisje”, vroeg hij, toen de eerste vraag met een lachend „ja” was beantwoord. „’t Is een jongen, een flinke jongen

In één coupé zijn vier man aan het kaartspelen met de kaarten op de knieën, maar in den geheelen trein, hoe vèr ik ook doorliep, waren zij en ik de eenige menschen, die zich nog bewust waren van de dingen om hen heen. Terwijl ik in de gang tegen mijn coupé deurtje leunde, kwamen zonderlinge gedachten bij mij op. Menigmaal had ik 's nachts gereisd maar voor 't eerst werd ik getroffen door de onbewustheid, waarin

zoo'n treinvol menschen verkeerde, terwijl ze met een reuachtige snelheid werden voortgedreven, getroffen werd ik door hun vertrouwen in dien éenen man, die het stuur van de machine in handen had. Brrr... een oogenblik kreeg ik een rilling over mijn lijf! Een verschrikkelijk visioen schoot door mijn hoofd van een ongeluk, dat op ééns al deze slapende menschen opschrikte. De stilte zou plotseling afgebroken worden door vreeselijk gekreun en gegil.... Maar deze dwaze gedachten gingen voorbij, en toen kwam een gevoel van medelijden over mij met al die sluimerende menschjes, die na hun vakantie naar huis terugkeerden, naar hun leven van werken en sloven in Londen. Na de vakantie zou mijn jong paartje de realiteit van hun nieuw bestaan ingaan. Na de vakantie zouden de twee kantoormeisjes het eeuwige getiktak van haar typewrite-machines weer hooren en de vervelende Miss Steward weer terugzien.... Ik ging naar mijn coupé en probeerde weer te slapen. De baby begon te schreeuwen; slaperige mama trachtte het te sussen; een van de kantoormeisjes schrikte met een huivering wakker en bracht heur verwarde haar in orde. De matroos lag nu wezenloos tegen het jongemensch aan, dat zijn eindje sigaret uit zijn mond had laten vallen. Maar ook hij werd nu wakker en gaapte driemaal achter elkaar. Eindelijk kwamen we in een miserabele stemming in Londen aan, en het geheele treingezelschap van vermoeid-uitziende en huiverige mannen, vrouwen en kinderen verspreidde zich over het helverlichte station in de eerste vale ochtend-schemering.

De vakantie was voorbij; 't was Maandagmorgen.

BLOEIMAAND.

...Zomervogels, klein en groot,
Zijn nu weergekomen....
Uit 'n oud schoolboekje.

JA, ze heet nu eenmaal officieel „Bloeimaand” maar „Vogelmaand” zou minstens zoo'n toepasselijk epitheton zijn. In geen enkelen tijd van het heele jaar toch kan men zooveel vogels waarnemen als in Mei en begin Juni. Allen hebben dan eieren of jongen, en dat de kwartel en de griet in de Meimaand niet zouden leggen, zooals het oude schoolversje zegt, is op zijn minst genomen een onnauwkeurigheid, want van den laatste, die eigenlijk Wachtelkoning heet, heb ik in Mei wel eens een nest met eieren gevonden. Dat was in 1909, in de Betuwe, en 't was nog niet eens zoo laat in de maand. Ook de kwartel legt wel in de Bloeimaand. Ik geloof niet, dat er een Nederlandsche vogel is, waarvan men geen nest, eieren of jongen zou kunnen vinden, en of ge de hooge gronden der Veluwe, van Drente of van het Gooi, de lage landen van Friesland, der Geldersche Vallei, van Holland of Brabant, de Noord- of de Zuiderzeestranden, de oevers der rivieren, of, last but not least, het schoone Texel of Schouwen bezoekt, overal ontmoet ge uwe gevederde vrienden.

De kieviten hebben rust gevonden na den laatsten April, en veilig kan het wijfje tusschen het lange gras en de bonte weidebloemen de vier groenzwarte eieren uitbroeden. Grutto's vliegen en schermen onder luid gejoel en gejuich door de lucht, of stappen op ooievaarsmanier door den wijden polder. Daarom heeten ze in Duitschland hier en daar Storchschnepfe, een heel goede bijnaam. Tureluurs en kemphaantjes zijn ook present, en onmiddellijk kent ge de zenuwachtige roodpootige tuutjes van de bezadigde kemphanen met hun dikken kop. Als ge vroeg uit de veeren zijt, kunt ge misschien wat van hun nooit volstreden tournooi te zien krijgen; dat is zeer de moeite waard, ik heb er in de Geldersche Vallei eens 't een en ander van gezien. Ooievaars, reigers, kieviten, tureluurs, grutto's en kemphaantjes zijn wel de grootste vogels van de Hollandsche weiden, maar ook de kleine pietjes zijn er goed vertegenwoordigd. Aan den waterkant nestelt de rietgors met zijn witten bef en zwarten kop, knarst de karkiet, en tiereliert de leeuwerik lustig in den blauwen aether. Graspiepers vliegen met korte vleugelrukken telkens voor u uit. Ze verschillen niet zoo erg veel van een leeuwerik, de achterklauw van den laatste is wat langer, leerde je vroeger op school, maar daar zie je toch niets van, en dan heeft de pieper twee mooie witte staartveeren. Dat is, behalve de zang, een der beste kenmerken.

Waar een beetje houtgewas groeit, is het leuke paapje op zijn post, dat direct te kennen is aan zijn bont kopje, met den opgetrokken witten wenkbrauw. Thijsse zegt: „Het is niet het zuiver, boogvormig getrokken wenkbrauwje van den tapuit, van het fitisje en van de mooie meisjes, maar een dikke, opgetrokken wenkbrauw van een grappigen man, die tegelijk nieuwsgierig en verbaasd is”. Ze hebben ook wit in den staart, en een mooie, bruinrossige borst. Die paapjes zingen voor zichzelf, en ge moet er dichtbij staan, om het weinig betekenende liedje te hooren te krijgen; ze leggen prachtige blauwe eitjes, en die zijn lang niet gemakkelijk te vinden. Waar vriend rubetra voorkomt, kan het niet missen, of ge ontmoet er ook den kanariegeelen geelgors met z'n vervelend sie sie sie sie sie sieiet. De Engelschen vertalen dat heel aardig met „a little bread and butter and no cheese”. Zijn eieren zijn mooier dan de zang, als je tenminste twee zulke heterogene zaken met elkaar kunt vergelijken. Ze zijn bekrabbeld en bekrast met allerlei fijne vlekjes, teekentjes en hieroglyphen. Daarom heet hij in eenige streken

van ons land Schrijver en Schrieverik. Zijn Brabantsche naam is Sep; hoe die Brabanders daaraan komen, weet ik niet.

Fitis en tijftjaf zijn er al een heelen tijd, maar spotvogel, fluiter, zwartkop, grasmusch en hoe al die teere zangertjes meer mogen heeten, wachten liever tot Mei. Nachtegalen hoort men al verscheidenen, en hun zang wordt met den dag beter, Merels en zanglijsters broeden al voor den tweeden keer, De korhoenders balderen 's morgens voor dag en dauw op de heide, de mysterieuze geitenmelker legt zijn twee marmereachtige eieren zoo maar op 'n open plekje in de duinen of op de hei, en ratelt zijn vreemd lied door den lentenacht, begeleid door uilengegier en wiewaalslag. In uw tuinen broedt nu de eenvoudige vliegenvanger, het zwarte roodstaartje, en, als uw grondbezit niet al te klein is, vindt ge er ook zijn neef, den witgeneusden, gekraagden roodstaart druk in de weer, om voor vrouw en kroost te zorgen.

Vanaf eind April ongeveer roept de koekoek, de „disembodied voice”, zijn monotoon doch rein koekoek koekoek koekoek over weide en bosch, en waar hij zich vertoont zijn pieper en leeuwerik, kwikstaart en rietgors, klauwier en heggemus, rietzanger en karkiet op hunne hoede. Op de Friesche en Brabantsche meren verdienen de vroolijke duikelaars, fuut en dodaars, om vorm en kleur en manieren, aller aandacht, en in hun gebied vindt ge zonder twijfel ook de vlugge zwarte sterntjes, en misschien ook wel de vischdiefjes- en kokmeeuwenkolonies. Hier vestigen zich verder de dikke meerkoeten en de sierlijke waterhoentjes en bouwen hunne hooge burchten van nesten tusschen het riet en de biezen. Op een dicht begroeid plekje aan den kant, ligt het horst van Circus aeruginosus, de bruine kiekendief, de tyran voor alles wat leeft in moeras en plas. Zijn familielid, de blauwe kiekendief, kunt ge hier eveneens ontmoeten, maar die is heel wat zeldzamer. Beider jongen zien er zoowat 't kwaad-aardigst uit van alle roofvogel-kinderen.

Als ik in de bloeimaand in het Zuiden van 't land ben, kijk ik altijd uit naar het blauwborstje, een van de mooiste vogeltjes die ik ken, en dat nog weinig bij het publiek bekend is. Stel u voor een roodborstje, maar dan de roode borst diepblauw, met een witten vlek in het midden, prachtig mooi! 't Aardigste is, dat hij zich langzamerhand begint uit te breiden, het vorige jaar vond men hem aan den Rijn bij Wageningen, en ik ken heel mooie foto's, die er in Grijskerk (Gr.) van zijn gemaakt. Ik wil er dit seizoen nog eens op letten.

Nu kunt ge op de goede plaatsen al onze meezensoorten aantreffen; behalve de gewone, ontdekt ge in het dennenbosch de sierlijke zwarte mees en 't kokette kuifmeesje. In het Naardermeer broedt het zoo moeilijk te vinden baardmannetje, dat heb ik nog nooit in 't wild aangetroffen.

Ik deed slechts een greep uit de velen. Nog noemde ik geen roofvogels, geen fazanten, kraaien, eksters, spreeuwen, uilen en vele anderen. Ook die zijn allen te vinden in de schoone bloeimaand, en de vogelminnende wandelaar, die oog en oor geopend houdt in den mooisten tijd van het jaar, zal veel en velerlei van zijn gading vinden, waarheen hij zich ook wendt.

A. B. WIGMAN.

Door verschillende omstandigheden kon dit artikeltje niet meer in Mei geplaatst worden. RED.

KERSEN.

HET kersenseizoen begint weer aan te breken en velen verlangen reeds weder naar deze heerlijke voorzomer-vrucht, en dat te meer, daar de oogst ervan verleden jaar zoo goed als geheel mislukte, en kersen voor velen reeds niet meer te verkrijgen waren, toen men nog niet vermoedde, dat zij er reeds geweest waren. Gelukkig belooft de oogst dit jaar beter te worden. Het is aan velen zeker niet bekend, dat de kers een der oudst-bekende vruchten is, en ook, dat de kerseboom oorspronkelijk in deze streken niet thuis behoort.

Uit de geschriften van Plinius blijkt toch, dat de Romeinsche veldheer Lucullus, toen hij Mithridates, koning van Pontus, overwonnen had, groote schatten uit diens rijk naar Rome overbracht, en dat zich daaronder ook eenige boomen bevonden, wier vruchten in het land van den verslagen koning zeer geroemd werden. Zeker zal Lucullus niet vermoed hebben, dat de kers, die hij toen te Rome invoerde, nog honderden jaren later als een der lekkerste vruchten zou beschouwd worden. Ook door de Romeinen, die echte lekkerbekken waren, werd deze vrucht spoedig naar waarde geschat, zoodat men zich met ijver op de kultuur ervan ging toelagen, en de verspreiding ervan sterk in de hand werd gewerkt.

Een van de verdienstelijkste eigenschappen van de Romeinen was zeker wel, dat zij er steeds op uit waren de door hen veroverde landen te verbeteren en goede planten uit Italië er heen te brengen. Zoo deden zij ook met de kerseboomen. Achtereenvolgens werd die door hen naar Westelijk Europa overgebracht en de oudste geschiedschrijvers maken dan ook gewag van kersenboomgaarden, die zoowel in Brittanië, in Gallië als ook in de Batouwen werden aangetroffen.

Wonderlijk is het, dat deze vruchtboom, die dus oorspronkelijk in veel zuidelijker streken voorkwam, thans hier te lande zoo uitnemend groeit, en uit de streek, waar hij inheemsch was, grootendeels verdwenen is.

E. Th. W.

Foto J. Magelse.

LAANTJE BIJ GOES.

ZUID-BEVELAND, VOORNAMELIJK ALS LANDBOUWLAND

ZEELAND is een merkwaardig land, waar de wapenspreuk „Luctor et emergo”, ik worstel en kom boven, voorgesteld door een leeuw van keel, half opduikende uit een zee, met welker baren hij worstelt, de uitdrukking is van de geschiedenis des bodems onder den invloed der bevolking. Is het te verwonderen, dat de Zeeuw trotsch is op dit wapen,

„Een teecken van het volck, dat daar het woont te land,
Meest ploeghet in de zee, meest bouwet aan de strand”.

Wanneer men het westen van Zuid-Beveland doorwandelt, komt bij schier elke schrede, die men er zet, bij elken dijk, dien men beklimt en elken polder, welken men doorgaat, ons die geschiedenis der worsteling van de Zeeuwen met het water voor den geest. Het is een schier onophoudelijke afwisseling van kijken en overwinnen geweest, die hier gestreden werd met de macht van den zeegod, maar toch eindigde met de zegepraal der bewoners. Niet ten onrechte schetst de gemoedelijke Zeeuw-sche predikant Gargon Zeeland als een

„Verwonderlijk land,
Daar diepte verland,
En scheeprijke stroomen
Met bloemen en boomen
Staan vrolijk gepland;
En de aarde verslonden
Door stortbraak en gronden,
Laat huizen noch strand.
Door golven en wind
Zijt gij steeds bestreden,

Maar 't water geeft steden
Als 't dorpen verslindt.
Vernielt het uw waard,
Gij wint weder aard,
En mist gij de kielen,
De ploeg met zijn wielen
Weer overvloed baart.
O land, dat zoo strijdt,
Wie kan u vernielen?
Gij wint als gij lijdt!”

Zuid-Bevelands bodem is een resultaat van de overwinning op het water. Het eiland, en bijna geheel Zeeland, bestaat uit vruchtbare kleigronden, die aan- en opgeslibd zijn in de breede kustlagune, welke zich hier eens achter een gedeeltelijk gesloten duingordel uitstrekte, en waarin slibrijk water eenigszins tot rust kwam. Slechts op een kleine plek duikt uit den mantel van klei, welke er de oudere aardlagen in de diepte heeft overdekt, een hoogere zandplaat als een eilandje op, en deze plaat werd, tekenend voor dit eiland, Heinkenszand genoemd, in den volksmond Heintjeszand, ongeveer 1¼ uur gaans ten Z.W. van Goes. Hier was in de breede wateren tusschen de vroegere Schenge en Loijve een opwas ontstaan, deels van zand, deels in 1289 als het

Oudeland van Heinkenszand werd bedijkt. Deze kern werd het begin van een aanzienlijke inpoldering en van een kleine nederzetting, welke door de gunstige ligging nabij de Zwake, de oude hoofdwaterweg van Middelburg naar Antwerpen, tal van bewoners trok, zoodat er een dorp ontstond, waaruit de tegenwoordig fraaie plaats Heinkenszand voortkwam.

Hoewel door die vorming in het water Zuid-Beveland slechts vlakke terreinen heeft, alleen door dijken afgebroken, een gebied, waar geen heuvels of andere terreinplooiën door de werking van aardvervormende krachten zijn ontstaan, toch is het niet alleen een belangrijk maar ook een mooi land, waar menig plekje door vriendelijk, intiem natuurschoon trekt, vooral in het schoone jaargetijde, als alles groeit en bloeit. Meer dan dit echter trekt Zuid-Beveland belangstelling als een vruchtbare, welige landouw, als een der schoonste landbouwgewesten van ons vaderland.

Niet, zooals uw nageburen
Welig, rijk Zuid-Beveland
Schonk natuur u steile muren,
Duinen van onvruchtbaar zand;
Neen, o neen! maar kunst van dijken.
Die u van rondom beschermt,
Woekerde uw zoo vruchtbare slijken
Uit de Schelde, die u omarmt.

O, Zuid-Bevelandsche beemden,
Vruchtbaar zonder wederga,
Dat u 't starend oog der vreemden
Diepgetroffen gadesla.
Zoo veel duizenden gemeten,
Trotsche bosschen, goudgeel graan,
Staart uw dankbre ingezeten
Jaarlijks met verrukking aan.

Dat uw hooge, breede dijken,
't Bolwerk tegen 't golfgeweld,
Vrij met trotsche boomen prijken,
Spiegelend zich in zee en Scheld.
Zij verschuilen, zij omvatten,
Meekrapstoven, schuren vlas,
Stapels lijnzaad, Zeeuwsche schatten
De oogst en kiem van 't veldgewas.

Foto J. Magielse.

DE MAAIMACHINE IN WERKING.

Zij omvatten dorpen, steden,
Lustwaranden, groot en klein,
Landbouw-rijkdom stemt de zeden
Tot een gullen, lossen toon.
Boeren, die geen reuzen wijken,
Met boerinnen, rond en frisch,
Toonen, hoe uit Zeeuwsche slijken
Kracht en vuur te trekken is.

Aldus schetste A. Loosjes Pzn in 1808 Zuid-Beveland.

De akkerbouw in Zeeland is vroeg tot grooten bloei gekomen, en stond hier reeds hoog in een tijd, toen die in het noorden van Groningen en Friesland nog in de windselen lag. De Zeeuwsche eilanden toch liggen te midden van getijdenwateren, waar vloed en eb geregeld groote verschillen in waterstand doen ontstaan. Daardoor kon hier dagelijks het overvloedige water van het land bij eb geregeld zonder bemaling wegstroomen, en had men te midden van het water geen overlast van het water. In het noorden van ons land kostte daarentegen de voorziening van een geregelde afwatering veel meer moeite en zorg. Door die verschillende watertoestanden was Zeeland veel vroeger en beter tot de graanteelt geschikt, in een tijd, toen in de vochtige gronden van het noorden des lands het grasland nog de overhand moest hebben.

Werpen wij thans een algemeenen blik op de wordingsgeschiedenis van Zuid-Beveland.

De oude kern van Zuid-Beveland, en wij hebben hier bovenal het westelijk gedeelte van het eiland op het oog, vormt het Land van Goes. In de 13e eeuw bestond het westelijk deel van Zuid-Beveland nog uit onderscheidene kleine eilandjes, die in de breede watervlakte van het Zeeuwsche deltagebied waren opgewassen als platen en schorren, en welke, zoodra zij gelegenheid aanboden tot een woonplaats, bedijkt werden. De Ierseke, die van het noorden naar het zuiden liep tusschen de Wester- en de Ooster-Schelde, scheidde het tegenwoordig Zuid-Beveland in twee voorname deelen, de West- of Breede Watering en de Oostwatering. De West- of Breede Watering ten westen van de Ierseke bestond lang uit verscheidene, door wateren gescheiden brokken land, die langzamerhand aan elkander gehecht zijn.

Ten zuiden van de Breede Watering liep in de 13e eeuw nog een breed water, dat Borsele en Baarland als eilanden afscheidde. Dat was de Zwake, eens een diep water, de scheepvaartweg van Middelburg naar Antwerpen, gelijk wij zeiden. Doch

de Zwake onderging het lot van vele wateren in Zeeland: naarmate er de getijdenstroomen minder krachtig langs vloeiden, slibde zij dicht, ondiepten veranderden in schorren en platen, die bij laag water zichtbaar werden, en eindelijk werd die voor de scheepvaart geheel onbruikbaar geworden arm van de Schelde in 1480 afgedamd. De dorpen aan de Zwake werden in landelijke plaatsen veranderd, en waar vroeger de koopvaarders zeilden, zag men weldra schoone korenvelden en verrezen groote hoeven en dorpen. Het begonnen proces werd voortgezet, het eene water voor, het andere na werd ingedijkt, en aldus werd Zuid-Beveland rondom de oude kern uitgebreid met nieuwe polders, en groeide het zoo langzamerhand aan tot de tegenwoordige gedaante. Het eerst had die uitbreiding meest in het zuidwesten plaats. In het begin der 19e eeuw liep ten noorden van Zuid-Beveland, ongeveer van Kattendijke af, vervolgens op korten afstand ten noorden langs Goes en zoo verder naar het westen, nog het breede water de Schenge, dat met de genoemde Zwake in het westen in verbinding had gestaan, en verder met het Sloe. Ten noorden daarvan lag het eilandje Wolfaartsdijk.

Reeds in het einde der 14e eeuw begon hier de verlanding. In 1429 was men bij Wolfaartsdijk met inpolderingen al aangevangen, toen de polder de Hongersdijk werd aangewonnen, die wel weer verloren ging in 1551, doch na zes en veertig jaren voor een gedeelte opnieuw werd terugverkregen. Lang duurde het vóór men verder tot inpoldering van de aangroeiende schorren, die steeds in grooteren getale het hoofd opstaken uit de wateren, overging. Van de schorren als de Hongersdijk, de Onbekende of Mosselbank, de Goenje en de Slurf, werd de laatste eerst bedijkt in 1708, welke bedijking den Oost-Beveland-polder vormt in het noordoosten aan de Ooster-Schelde. Over de rechten op de omliggende schorren werd lang getwist. Eerst in 1809 kon men door aangegane overeenkomsten tot een algemeene bedijking der schorren besluiten, en Wolfaartsdijk werd daarna door afdamming van de Schenge met Zuid-Beveland verenigd. Op last van den Directeur-Generaal van den Waterstaat van het Koninkrijk Holland was het plan van bedijking ontworpen, en bij besluit van 30 December 1908 van Koning Lodewijk werd de nieuwe polder Lodewijkspolder genoemd. Echter werd, op verzoek van de ondernemers, bij besluit van Koning Willem I van 8 Maart 1815, de naam veranderd in Wilhelminapolder, ter eere van H. M. Koningin Frederika Louisa Wilhelmina (overl. 1837).

In naam van de gezamenlijke grondeigenaren waren de schorren Goenje, Hongersdijk, de Onbekende, die van Oost-Beveland en

Foto J. Magielse.

DE CULTIVATOREN OM HET ONKRUID TE VERNIETIGEN, IN WERKING.

Foto J. Magielse.

EEN ZUIDBEVELANDSCHE BOERDERIJ MET

EWONERS IN NATIONALE KLEEDERDRACHT.

de Slurf in April 1809 publiek verkocht met de verplichting om ze te bedijken en tevens om door de bedijkingen de haven van Goes te graven, met sluizen en buitenhaven, waarvoor de stad Goes aan den kooper /100000 moest betalen. De voorwaarden der inpoldering waren nogal bezwarend. Toch durfde een Rotterdamsche combinatie met Willem Suermondt aan het hoofd het aan; zij kocht de schorren voor /650000. De indijking werd met succes volbracht en in 1812 werd op een kruispunt van wegen aan het kanaal van Goes midden in den polder op initiatief van den Heer Gualtherus Jacob van den Bosch, die destijds beheer had over den polder, het hoofddorp gesticht, dat ook als Wilhelminadorp werd aangeduid.

De Wilhelmina-polder ligt aan de Ooster-Schelde op ongeveer een half uur ten noorden van Goes en wordt door de havenverbinding van Goes naar de Ooster-Schelde doorsneden. De polder heeft een oppervlakte van 1600 H.A., waarvan 1400 H.A. eigendom zijn van de naamloze vennootschap „de Wilhelmina-polder en Oost-Beveland-polder”, welke laatste reeds in 1708 bedijkt was geworden. Beide polders worden door drainage in den meest geschikten toestand van vochtigheid gehouden. Het kanaal, de haven van Goes, verdeelt den polder, wat den bodem betreft, in twee karakteristiek verschillende deelen. Ten oosten van het kanaal bestaat de bodem meest uit lichte klei, zavel- en zandgronden, welke laatste van minder kwaliteit zijn, ten westen er van uit zware klei.

De landbouwbedrijven in den polder zijn in eigen beheer der maatschappij; de leiding van het geheel is opgedragen aan een directeur, die bijgestaan wordt door een hoofdopzichter en een boekhouder. De geheele oppervlakte is verdeeld in zes hoeven, en aan het hoofd van het bedrijf op elke hoeve staat een opzichter of kastelein.

Landbouw en veeteelt worden hier op wetenschappelijke wijze gedreven; men kiest het beste fokvee, past de kunstmest veel toe en voert allengs de beste machines in. De veestapel bestaat gemiddeld uit ongeveer 250 paarden, in den zomer 300 stuks rundvee, in den winter 450 stuks, uit ongeveer 800 schapen en 550 varkens. Het aantal melkkoeien is echter gering en bedraagt niet meer dan ongeveer 50 stuks; het overige is jong vee, ongeveer 300 stuks. In den herfst wordt een groot aantal 1½ jarige vaarzen en ossen gekocht, terwijl een even groot getal 1½ jarige dieren in den winter gemest, en grootendeels als vetvee naar Brussel verkocht worden.

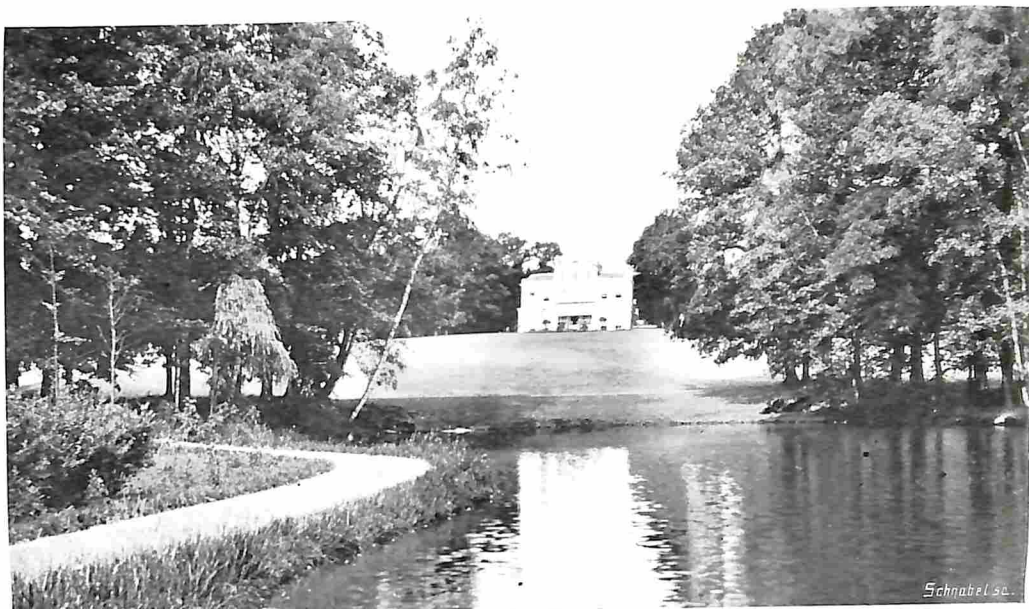
De Wilhelminapolder heeft gedurende zijn bestaan van ruim eene eeuw eene wijziging in cultuurproducten gehad, die een gevolg was van de afwisselende economische waarde dier producten. Dit is de toepassing van een beginsel, waarmee elke ontwikkelde landbouwer rekening houdt. In de eerste jaren van het bestaan van den polder bracht het vlas er welvaart, daarna volgde de meekrap. En toen de laatste als handelsproduct haar waarde verloor, deed ter vervanging daarvan de beetwortelcultuur in 1870 haar intrede, terwijl de karwij in 1878 en de mosterd in 1879 volgden. De teelten van aardappelen en erwten werden uitgebreid ten koste van paardebonen en haver.

Toen de polder zijn natuurlijke vruchtbaarheid op den duur begon te verliezen, een natuurlijk verloop bij elken nieuwen cultuurgrond, moest de veehouderij worden uitgebreid om mest te verkrijgen. Doch in 1890 werd het gebruik van kunstmeststoffen ingevoerd, dat sedert door gunstige resultaten steeds wordt uitgebreid. Daardoor is het landbouwbedrijf niet meer zooals vroeger van de veehouderij afhankelijk. In den polder heeft men ook eenige boomgaarden aangelegd, die vermeerderd worden. Wegen en dijken worden veel met iepen en canada-populieren beplant. Voor eigen behoefte heeft men er een boomkwekerij. Een kleine bijenstal wordt gehouden, teneinde de bevruchting der fruitsoorten te bevorderen. De Wilhelminapolder is een modelbedrijf geworden op landbouwgebied.

Zuid-Beveland is stukje na stukje geworden tot wat het nu is. De dijken, die het jonge land in alle richtingen doorsnijden, en welke thans meest midden door de welige landouwen loopen, waren eens de grenzen des lands; de geschiedenis van dezen dijkenaanleg is de geschiedenis van Zuid-Beveland.

De oude kern van Westelijk Zuid-Beveland, het mooie land van Goes, dat men vroeger het Paradijs van Zeeland noemde, werd al vroeg genoemd. In 796 wordt Zuid-Beveland als pagus Bevelanda vermeld, een naam, die misschien afkomstig is van de kerk van St. Baaf te Gent, welke hier bezittingen had, hoewel volgens anderen de naam moet worden afgeleid van een woord, dat indijken beteekent. (Wordt vervolgd).

Dr. H. BLINK.

DE OORSPRONG. GEZICHT OP HET HEERENHUIS.

DE OORSPRONG.

DE tijden liggen ver achter ons, dat er van Heelsum tot de Klingelbeek, bij Arnhem, slechts drie huizen stonden, n.l. de Koude Herberg, die nog bestaat, de Klodderhut, thans het bekende hôtél Schoonoord, en de buitenplaats Hartenstein; en dat het zielental van Oosterbeek niet meer bedroeg dan 824. Het zeldzame natuurschoon, dat de omstreken van Oosterbeek, Heelsum, Renkum en Doorwerth aanbieden, lokte niet enkel tal van schilders, die menig bosch- en heigebied op 't doek brachten, maar noodigde ook den gegoeden zakenmensch om in eene rustige, schoone omgeving ontspanning te zoeken na moeievollen arbeid, of als natuurliefhebber zich te verheugen in die verheven schoonheid, die daar zoo met milde hand geboden wordt. Wie tegenwoordig den fraaien, lommerrijken Utrechtschen straatweg passeert, zal zich verbazen over de talrijke landgoederen, die men langs dien weg aantreft. Het dorp Oosterbeek vooral is in den laatsten tijd weer eene gezochte verblijfplaats geworden voor hen, die zich voor korter of langer tijd wenschen te verplaatsen om te genieten van zuivere lucht te midden van bosch en heide, en tal van buitenplaatsen verheffen zich hier op de heuvels, die uitzicht geven op den Rijn en de lachende Betuwe. Geen wonder dat duizenden in den lande zich in het schoone jaargetijde opmaken om deze landstreek te bezoeken, te meer aantrekkelijk door de nabijheid van Gelre's hoofdstad, die den toerist in onze dagen als een magneet aantrekt. Wie prees niet den lof van Mariëndaal, Warnsborn, Roozendaal, Duno, Hemelsche Berg en Oorsprong! Dit laatste vooral was als het ware een deel geworden van het Nederlandsche volk.

Immers reeds onze grootouders, die Arnhem en Oosterbeek bezochten, wisten ons te verhalen van de beken, bronnen en vijvers op den Oorsprong, waar ze luisterden naar het gezang van den nachtegaal, die in den meidoorn zijn schoonste liederen zong en waar zij hunne namen sneden in de ruwe schors der woudreuzen, die nog heden ten dage een sieraad zijn van het park.

En van ouder tot ouder bleef de naam „Oorsprong” in vriendelijk aandenken als van een der aantrekkelijkste plaatsen voor een zomertocht. Daar in de schaduw van eeuwenoude eiken en beuken, die geen zonnestraaltje doorlieten, was het

DE OORSPRONG. GEZICHT IN HET BOSCH BIJ DE RUSTIEKE BRUGGETJES.

een waar genot zich aan den rand der vijvers bij 't klaat'ren der fonteinen neer te zetten, en zich voor eene wijle over te geven aan een zalig nietsdoen.

Toen de tegenwoordige bezitter, de heer van Hasselt, eigenaar werd van den „Oorsprong”, die te voren in het bezit was geweest van Jhr. van Borssele, werden er in den aanleg van park en vijvers veranderingen aangebracht onder de bekwame leiding van den heer Leonard A. Springer. Daartoe werden ook de beken en bronnen, behorende bij de voormalige Uitspanning of 't Paviljoen Oorsprong dienstbaar gemaakt, en werd deze gelegenheid, waar het publiek steeds zoo gaarne vertoefde, opgeheven.

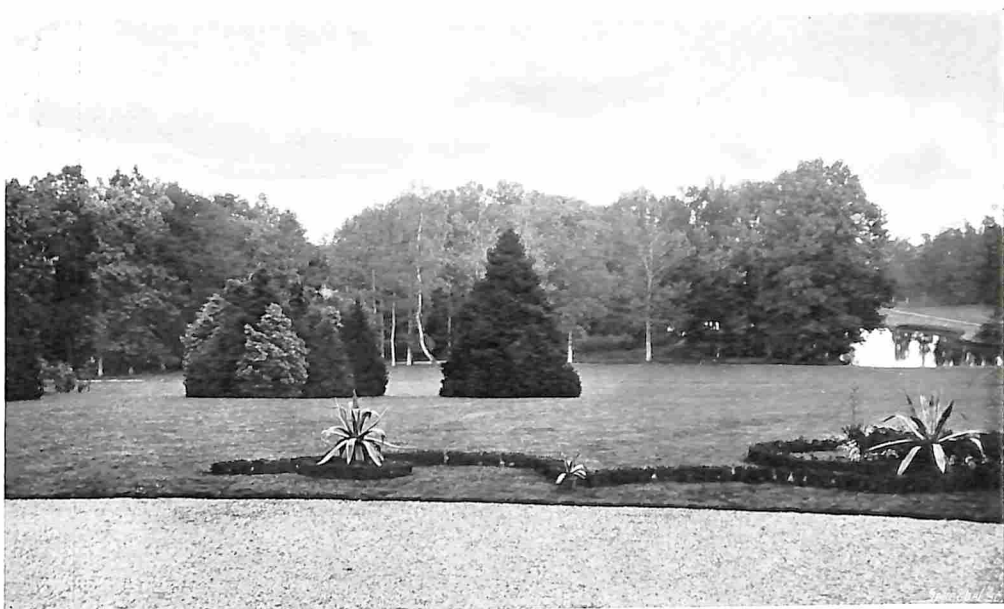
De omgeving van heerenhuis en park werd daardoor echter aanzienlijk vergroot en verfraaid en de oude waterpartijen werden in eere hersteld. Trouwens, de naam Oorsprong duidt het reeds aan, het water, het heldere, levende water, dat hier op onderscheiden plaatsen zoo overvloedig uit den bodem opborrelt, is eene der voornaamste factoren, die deze buitenplaats hare innige schoonheid geeft. De voornaamste spreng of bron bevindt zich achter in het bosch, naar de zijde van den Utrechtschen straatweg, in een schilderachtig ravijn, door hoog geboomte overschaduwd en door struikgewas omzoomd, waar menig schilder zijn hart aan ophaalde. Nog dezer dagen werd een schilderij van Thijs Maris, voorstellende deze „Oorsprong”, te Londen voor aanzienlijken prijs verkocht doch gelukkig weer naar Holland teruggevoerd.

Eenige sporen van het aanwezen dezer buitenplaats vindt men reeds in den 15^e eeuw; ze werd later, vooral in de tweede helft der 17^e eeuw door den toenmaligen eigenaar Dr. Gijsb. Coets aanmerkelijk vergroot. Het heerenhuis, zooals het daar nu op den heuveltop prijkt, is van lateren datum en maakt van de wegen gezien, die er op eenigen afstand langs leiden eenen voorname en toch vriendelijken indruk, beschaduwd als het wordt door prachtexemplaren van bruine beuken en kaarsrechte, donkere sparren. Van de voorzij heeft het een vrij en heerlijk uitzicht op de eigen vijvers en gazons, naar den Rijn en de Betuwe, naar de naburige akkers en weiden, en is van dit onveranderlijk uitzicht verzekerd door een servituut ten laste van den aanliggenden eigenaar, volgens hetwelk aldaar niet mag gebouwd worden, en geen boomen mogen worden geplant of gerooid. Het bosch, dat zich aan de overzijde van den weg, die naar de Westerbouwing voert, uitstrekt, bevat menig intiem plekje, waar de natuur ons zoo vriendelijk en kalmeerend toespreekt en door haar plechtig zwijgen ons gemoed tot vrede stemt en rust.

Is het wonder, dat deze buitenplaats indertijd in aanmerking kon komen voor een koninklijk verblijf, toen wijlen Z. M. Willem

III er ernstig over dacht het land goed aan te koop en voor zijne gemalin Emma, en daarover met den laatste bewoner van het geslacht van Borssele onderhandelde?

* * *
We vernemen dat „de Oorsprong” dezer dagen (begin Juli, zie de advertentie in „Buiten” van Zaterdag 1.1.) in veiling gebracht zal worden. Wat de uitslag daarvan zal zijn en wie de eigenaar zal worden is natuurlijk moeilijk te raden, maar dithopenwe, dat de nieuwe kooper zal zijn

DE OORSPRONG. GAZON.

niemand, die de schoonheid dezer plaats zal weten te waardeeren en in stand te houden, ter wille van die schoonheid zelve. Het zou zeer te betreuren zijn, wanneer de totaal indruk van landhuis, park, bosch- en waterpartijen verloren ging door eene verbodsbepaling, welke het onvermijdelijk gevolg zou zijn, indien deze bezitting in handen zou komen van eene particuliere onderneming, om de terreinen als villapark te exploiteeren. Eene dusdanige versnippering van onze oud-Hollandsche parken en luthoven heeft nog zelden tot verfraaiing geleid.

H. TH. COLENBRANDER.

EEN ONGELUKSPROFEET.

HOEWEL de thermometer tien graden onder nul wees, waren de stijfgevroren ramen van een studentenkamer boven een winkel op het Utrechtsche Oudkerkhof zoo hoog opengeschoven, dat het helder verlicht interieur openlag voor de nieuwsgierige blikken van den nachtwacht, op wiens duffelsche schouderen de zorg voor de nachtrust der Stichtsche burgerij in dit stadsgedeelte drukte. Het geklots van zijn klompschoenen over de straatkeien verstomde een oogenblik, terwijl hij aan den overkant der straat bleef staan luisteren naar den chaos van woorden, voor hem nagenoeg even onverstaanbaar alsof de heeren, liefst allen tegelijk, in het Chineesch converseerden.

Het was na drieën en derhalve waren de meest wereldschokkende onderwerpen van gesprek reeds achter den rug.

Willem Grant, student in de medicijnen, in achtelooze houding en luchtigheidshalve in zijn hemdsmouwen voor de kachel op den grond neergevlijd, achtte althans de baan vrij voor een uitstap op zijn dagelijksch stokpaardje. Met de waardigheid, die een orakel zonder concurrentie voegt, nam hij de pijp uit den mond, blies een dubbele rookwolk door beide neusgaten, hapte met één teug zijn whisky-soda tumbler nagenoeg leeg en sprak de gevleugelde woorden:

„'t Is alleen maar jammer dat jullie tegenwoordig zoo'n schijntje weet van alle litteratuur van vóór het jaar tachtig; vooral van de buitenlandsche; dat je bijvoorbeeld geen flauw benul hebt van wat er in Engeland voor moois is geschreven over de achttiende eeuw. Hebben jullie wel ooit Rob Roy of Waverley van Scott of the four Georges, Esmond en the Virginians van Thackeray gelezen?”

Ontkennend gebaar van twee der drie anderen. Nummer drie mompelt echter iets van „ouwe pruiken”, „middel tegen slape-loosheid” en dergelijke, doch wordt door den spreker geen antwoord waardig gekeurd.

„Kareltje” (dit tegen den gastheer) weet jij wat „blackmail” is?”

„Nooit van gehoord, Goddank!”

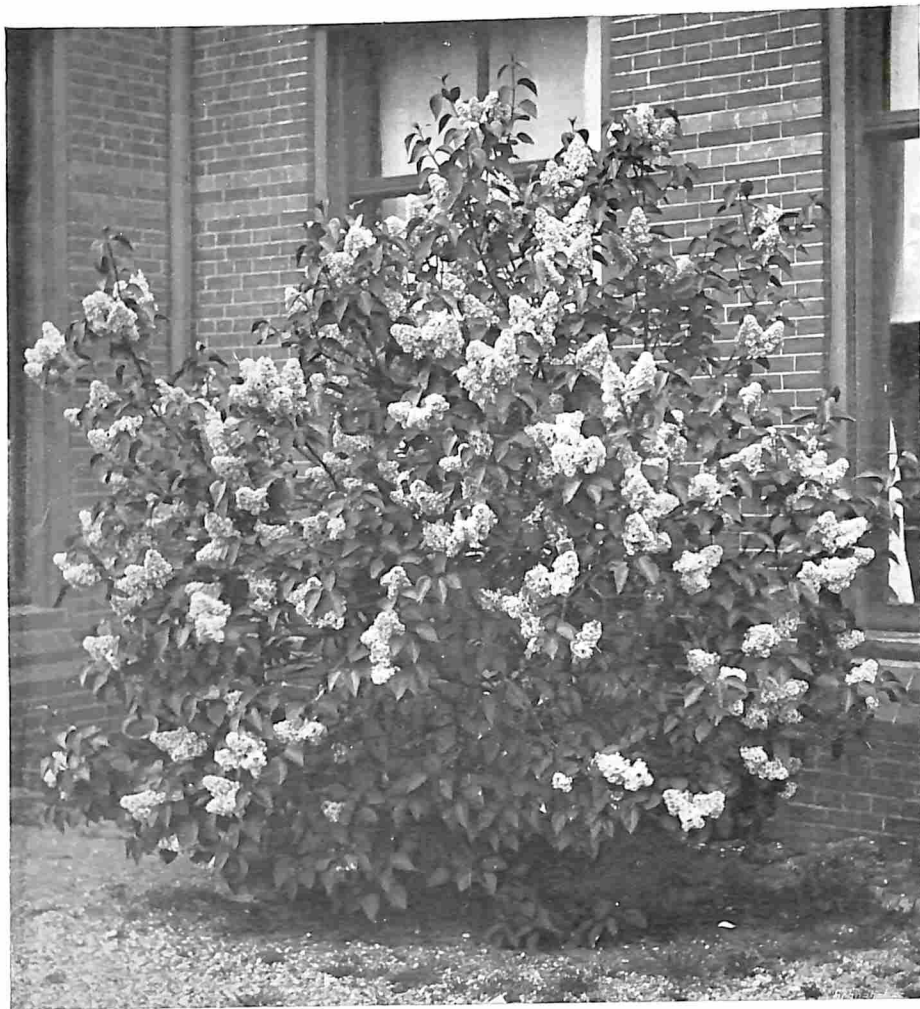
„In de twintigste eeuw, in dit centrum van geleerdheid, durft een zuigeling van onze Alma Mater bekennen dat hij nooit van „blackmail” heeft gehoord! Dan heb je de Waverley-novels ook nooit attent gelezen! Dan weet je ook niets van Preston-pans, Falkirk en Culloden, van Charles Edward, van den hertog van Cumberland, van lord Bute, de no-popery-beweging lord Gordon, en Wilkins! Dan heb je natuurlijk nooit een speech van den ouwen Pitt onder je oogen gehad, weet je niet waarom Byng voor den mast van zijn eigen admiraalschip is gefusilleerd en hoor je de namen van Wolfe en Suffren en Montcalm vandaag voor het eerst in je ellendig bestaan!”

„Een speech van den ouwen Pit? Was dat niet een beroemd voetballer of zoo iets? Montcalm komt me bekend voor, maar ik weet 'm niet thuis te brengen!”

„Zorg jij maar dat je straks je eigen weet thuis te brengen, en laat daar niet als gewoonlijk je contubernaal voor opdraaien. Ik hervat — en daarop wou ik zooeven gekomen zijn, toen jullie interrupties me van m'n apropos brachten — hebben jullie

DE OORSPRONG. VIJVER MET ZWANEN.

WITTE SERING.

Eene abonnee schrijft ons over de hier afgebeelde witte Sering het volgende: Acht jaar geleden heb ik een klein wit seringenstruikje in pot present gekregen; nadat het uitgebloeid was, zette ik het in den grond, hetgeen mij de bespotting van velen op den hals haalde. Het boompje groeide echter en bloeide het volgend jaar reeds met zeven prachtige trossen, een jaar daarna met dertien trossen, de volgende jaren steeds rijker en dit jaar zitten er ruim honderd trossen aan. Men gooi dus een uitgebloeide seringenstruik niet als waardeloos weg. De bloemen hebben haar natuurlijke kleur, paars, weder teruggekregen.

wel eens gehoord van het „tweede gezicht” waar Walter Scott het ergens zoo druk over heeft? Algemeen stilzwijgen.

„Dan zal ik jullie daar eens een historie van vertellen die mijn eigen over- of betovergrootvader is overkomen toen hij in 1745 met Charley Edward in de Schotsche Hooglanden was. Kareltje geeft jij eerst je tabakspot een douw in mijn richting, want niets scherpt zoo de fantasie of bevordert zoodanig een Oostersche weelderigheid van uitdrukking als een onmatig gebruik van het Oostersche gewas, dat in het verre Westen groeit”. Zelfgenoegzaam grinnkend over deze stoute zinswending stopte de letterkundige medicus zijn bulldog, stak die aan en begon als volgt:

„Zooals jullie weten — en daarom hou ik nog op het huidig oogenblik zooveel van whisky-soda — niet uit drankzucht, maar uit piëteit, die jullie lage bierdrinkers in me moet respecteren — stamt mijn familie uit de Schotsche Hooglanden. Onze clan droeg de donkergroen-met-zwartgeruite plaid en kilt 1) en had een wilde kat in zijn wapen. Daarover zou je veel interessants kunnen lezen in the Maid of Perth, een roman, waarin verschillende achterneven van Adamswege van me voorkomen, als je tenminste je voorouders van zooveel eeuwen her zoo familiär mag betitelen”.

„Sla dien cursus in de heraldiek enzoovoorts maar over”, zeide de gastheer, die zooeven bij de radicale oplossing van de sociale kwestie blijken had gegeven van weinig respect voor geboorte-voorrechten.

„Toen nu in 1745 Charles Edward Stuart, zoon van den Chevalier of St. George, den pretendent, met een klein gevolg in het Noorden van Schotland landde, stroomden de Jacobitischgezinde clans, waaronder veel katholieken, van alle kanten toe om zich onder zijn vanen te scharen en de witte kokarde 2) aan te nemen. Onder de eersten die den prins in het land zijner vaderen welkom heetten, bevond zich ook mijn voorvader die, zonder zich een oogenblik te bedenken, met zijn geheelen clan zich bij den opstand aansloot. De clan was, als gebruikelijk, toegerust met een volledig corps doedelzakspelers, wier chef een merkwaardig type was, tegelijk de Tyrtæus en de Calchas van zijn stam in dien zin, dat hij wanneer hij niet aan zijn Arcadisch instrument een pibroch 3) of coronach 4) ontlokte van twijfelachtige muzikale waarde — althans voor niet-Gaelische ooren — zich gaarne afgaf met allesbehalve rechtzinnige bezweringsen, die hem, zooals de Hooglanders algemeen vertelden en geloofden, in staat stelden de toekomst te voorspellen. Iemand die door hem „fey” verklaard was 5), begon althans terstond op zijn laatste uur te zinnen.

Kort na de eerste botsing met de Regeeringstroepen bij Preston-pans, waar een geregeld Engelsch corps van alle wapens onder den woesten claymore 6) aanval der Hooglanders totaal werd vernietigd, werd onze clan, die zich bij deze gelegenheid zeer onderscheiden had, voor het eerst door den prins geïnspecteerd. Mijn voorvader kon later nooit zonder ontroering verhalen van de donderende kreten, de tranen zelfs, waarmede onder het zwaaien hunner bonnets 7) en targets 8) de Hooglanders den laatsten afstammeling van het roemrijke en rampspoedige koningshuis der Stuarts toejuichten, in wiens persoon de beste en schitterendste eigenschappen van zijn geslacht voor het laatst nog eens schenen te herleven. 9) Het trok terstond de aandacht van den prins dat de opgemelde doedelzakspeler geen teekenen gaf van instemming met de algemeene vreugde en hij liet hem door een tolk — want hij verstond de Gaelische taal niet — naar de reden hiervan vragen. De oude Gael richtte zich kaarsrecht op, wierp een doordringenden blik op den jeugdigen overwinnaar en verzocht toen het antwoord te mogen schuldig blijven.

„Neen bij St. George, dat zal hij niet!” riep de prins. „Zeg hem dat wij willen weten waarom hij na onze overwinning nog zoo somber kijkt, alsof niet de Hannoveranen, maar wij den slag verloren hadden!”

Een van de Hooglandsche chefs in 's prinsens gevolg fluisterde hem in dat de muzikant het „second view” 10) had en de toekomst kon voorspellen.

„Dan zal hij mij zeggen wat die toekomst ons zal brengen!”

De Hooglander wrong de handen alsof hij smeekte om hem van het geven van een antwoord te verschoonen. Maar dit maakte den prins nog nieuwsgieriger, die hem ten slotte gelastte te zeggen wat hij wist.

„Welnu dan: gij zult Schotland veroveren en Engeland binnentrekken, maar over een jaar u weer op de plaats bevinden waar gij geland zijt.”

„Zal ik niet in dezen strijd sneuvelen?” vroeg de prins driftig.

„Uw leven wordt niet bedreigd. Vraag mij verder niets, ik kan u niet meer antwoorden.”

De prins haalde de schouders op en zweeg. Hoewel hij een oogenblik later beweerde dat die muzikant raaskalde, merkte zijn omgeving toch duidelijk op dat hij over die raadselachtige voorspelling van het Hooglandsche orakel peinsde. Wellicht zal hem na Derby en Culloden daarover een licht zijn opgegaan.

„Nu kunnen we achteraf wel beweren dat de Schotsche profeet zeer goedkoop een mislukking kon voorspellen, omdat het reeds vooraf duidelijk was dat het kleine legertje der Hooglandsche clans nimmer den pretendent op den troon had kunnen helpen, maar men vergete niet dat die voorspelling werd uitgesproken na een schitterende overwinning van diezelfde clans op geregelde Britsche troepen, die trouwens door nog meerdere gevolgd werd; dat in Engeland zelf de zeer sterke Tory-partij op de hand der Stuarts was en de eerste vorsten uit het Huis van Hannover nooit erin geslaagd zijn de gunst of zelfs maar den eerbied van de natie te verwerven!

„Als je nu eens de moeite genomen hadt” viel de gastheer in, „om naast je tekst een toelichting te geven met een vertaling van al die Schotsche woorden, „dan zouden we nog meer van je ongetwijfeld streng-historisch verhaal geprofiteerd hebben.”

„Daarmede bewijs je alleen de juistheid van de stelling, waarvan ik zooeven ben uitgegaan, dat jullie tegenwoordig absoluut niets meer leest van de buitenlandsche litteratuur van een eeuw geleden. Quod erat demonstrandum”.

En een laatste, maar grondige teug whisky-soda nemende, zweeg Willem verder zoowel in het Nederlandsch als in het Schotsch.

S.

1) De kilt is het bekende Schotsche rokje. De plaid wordt doorgaans over den schouder gedragen.

2) De aanhangers van het Huis van Hannover droegen, zooals men weet, de zwarte kokarde.

3) Krijgsmarsch.

4) Treurmarsch of klaagzang over de dooden.

5) „Fey” zouden we kunnen teruggeven met het Hollandsche woord „veeg” dat bovendien daarmede eenige gelijkenis vertoont, al kan het moeilijk een familie-gelijkenis zijn. Het beteekent dus zooveel als: „ten doode opgeschreven”.

6) De claymore is een breede, tweesnijdende degen of rechte sabel met korf-vormig gevest, thans nog in gebruik bij de regimenten Hooglanders in het Britsche leger.

7) De bonnet is de donkerblauwe baret met „Schotschen” rand, die algemeen, ook in de Laaglanden, gedragen werd. De aanvoerders versierden die nog met een arendsveer.

8) De target is een klein rond schild van leder, met koperen of stalen knoppen beslagen, dat bij het handgemeen diende om slagen en steken op te vangen.

9) Zijn karakter geelk veel op dat van zijn oudoom, Karel II en hij werd door het noodlot op ongeveer dezelfde wijs vervolgd als de voorlaatste koning uit zijn huis toen deze na den slag van Dumbard voor Cromwell vluchtte. Ook deze Stuart werd als een wild dier gejaagd, er werd een prijs van 30000 pond sterling op zijn hoofd gesteld, totdat hij veertien maanden na zijn landing zich te Lochnonuagh, op dezelfde plaats waar hij geland was, op een Fransch fregat kon inschepen. Hij stierf te Rome in 1788.

10) Deze vorm van clairvoyance is bij de Schotsche Hooglanders meer dan eens geconstateerd maar, voorzoover mij bekend, nooit wetenschappelijk onderzocht.

BLITTERSWYCK.

BLITTERSWYCK ligt ver van de groote verkeerswegen; het is een rustig, klein dorpje aan de Maas, met een groot kasteel. Men twist over de naamsafleiding van het dorp. Men wil, dat de naam aan Blitar, den Noord-sche, herinnert. Een ander geeft een geleerde verklaring en spant er het Latijn voor. Blitterswyck, zou Litters-wick of vicus ad littoram, de wijk aan den oever zijn. Prachtig gevonden — maar wel wat al te kunstig.

Het kasteel is een oud vierkant gebouw met een klein binnenplaatsje, thans overbouwd, in het begin dezer eeuw merklijk vergroot.

Een groote toren staat in het front en draagt het wapenschild met de kwartieren van Dirk van Lynden en Helwich Vygh (1619), het Lydensche kruis en de Vygsche armen.

De heerlijkheid en het slot waren opvolgend eigendom der van Blitterswycks, der van Lynden, der de Cocq van Haefen van Hamelberg, von Rupstein en Thissen, en is thans door Fransche religieuze bewoond. De familieportretten van het kasteel werden bij den verkoop van het slot aan wijlen mr. Oscar Thissen naar Maas en Waal gevoerd, waar ze in het bezit der familie Mackay moeten zijn.

De kasteelheeren werden door de bevolking hoog gehouden en de verhouding was over 't algemeen goed. Kwam er een nieuwe heer en deed hij zijne intrede in het dorp, dan werd hij met een eerewacht en onder het daveren van het geschut ingehaald. De dorpsdichter zorgde dan voor een geschreven hulde, die den nieuwen heer aangeboden werd.

Het R. C. kerkje is oud en vlak bij het kasteel gelegen. Het bevat merkwaardige muurschilderingen. In de kerk, aan de linkerzijde van het koor, is op een blind raam een voorstelling van Sint Christoffel en daarbij onder een monnikje of Cucuphas met den lichter of lantaarn. In 1878 is dit schilderwerk, met nog andere, op kosten van het rijk hersteld voor 2250 gulden. Christoffel wordt voorgesteld als Christusdrager met den staf. Het onderschrift luidt Christophore: Sancti: virtutes: sunt: tibi: tante. Qui: te: mane: videi, nocturno: tempore: ridat: doelende op de oude sage, dat wie overdag eer aan Sint Christoffel bewees, des nachts daarvoor beschermd werd. In vele oude kerken langs den Rijn, bijv. in Maria Laach, ziet men dezelfde voorstellingen.

Aan den rechterkant heeft men voor de gelijkvormigheid een grooten Sint Michiel geschilderd.

Den 10en Mei 1455, op Sint Jobsdag, is, volgens een opschrift boven den ingang, de eerste steen gelegd van den toren.

In 1889 heeft men oude klokken van 23 Mei 1400, met het oude wapen der van Blitterswycks voorzien, (in zilver een getand keelen schildhoofd) hergoten; de tweede was van 1509; de derde, die in den toren is blijven hangen, werd in 1509 gegoten door Johannes de Venlo en Johannes de Straelen.

De heeren van het dorp zorgden voor de kerk, en voor de armen. In 1549 schonk Anna van Bronckhorst, met goedvinden van haar man, Jaspar van Lynden, en hare kinderen Arnt, Derick, Balthasar en Johan, een jaarlijksche rente, nu en ten eeuwigen dage, om daarvan brood te laten bakken en dit op Goeden Vrijdag aan de armen te geven. Zij maakten daarvoor ook twee malder rogge uit den Kuiluijtsberg bij Wansum.

De bewoners van het dorp zochten in tijden van krijg een schuilplaats op het kasteel, vooral in den Croatentijd. In 1603 sloten de gemeentenaren een accoord met den heer, om in geval van nood het voorplein van het kasteel te kunnen betrekken, maar moesten daarvoor den voorhof repareren.

Bij de Limburgsche kasteelen vond men over het algemeen mooi hout. Lange lanen van hoogopgaande boomen, eiken, linden, en olmen gaven den wandelaar schaduw en brachten niet weinig bij tot de opsiering van het landschap. In Blitterswyck, zoowel als in Well, is veel gerooid, maar toch vindt men ernog mooie lanen, zooals de afbeelding op blz. 259 kan bewijzen.

Een brokstuk uit het bedrijf en de manieren der oude heeren van Blitterswyck vonden wij in eenige documenten van het kasteel afkomstig.

Anno 1651 werd de heer van Blitterswyck, een van Lynden, ziek. Eerst had men „gemeesterd” met een doctor uit de buurt, later toen dat niet baatte, moest doctor W. E. Mandeville uit Nijmegen komen. De geneeskunst uit die dagen stond niet hoog. Men schreef alles toe aan kwade sappen, aan dik bloed, aan verbrande gal en liet de patienten dan maar van allerlei geheimzinnige drankjes slikken, welke de

maag en daarmede den lijder geheel van streek maakten. De doctor rekende 85 gulden, niet te veel voor zijn reizen en trekken, de apothecar, Arnold van Dael te Venlo, 12 gulden en 10 stuivers. Maar al de kunst dezer heeren kon den heer van Blitterswyck niet redden. Hij stierf in October 1651. Dadelijk werden alle maatregelen genomen, om hem naar zijn stand met adellijke eere te „sinken”. Het wapen werd aan de voorpoort in rouw opgehangen en eene schildersrekening uit dien tijd geeft een aardigen blik op de manier van rouwen ten dage der begrafenis en de kosten van 't schilderwerk.

Geschildert tot de begrafenis de rouwwapenen:
 Voor eerst geschildert een extraordinaris groot blaesoen, om voor 't huys (Blitterswyck) te hangen, met dat wapen ende croon daer boven f 18- 0-0
 Noch geschildert de 16 quartieren om op de kyst te leggen. Ider met een goude croon daer boven.
 Ider 1 gl. 16 st. „ 28-16-0
 Noch geschildert 2 groote wapenen een achthoofd de een aan de voeten met croonen daerboven.
 Ider 6 gl. 10 st. „ 13- 0-0
 Noch geschildert 18 wapenen van Lynden de Aspermont met croonen. Ider 36 st. „ 32- 8-0
 Noch geschildert 16 quart., om in de Kerck in de kast te hangen met goude croonen daer booven
 Ider — 36 st. „ 28-16-0
 Noch geschildert 3 standaerts ter beyden seyden met goude croonen daer boven ider standaardt off vaen — 7 gl. „ 21- 0-0
 Noch getekent en geschildert de uutgesneden hellem met het wapen van Lynden de Aspermont. „ 20- 0-0
 Noch de groote kast geverft, de standaerts en vooraen vergult „ 1-10-0
 f 173-10-0

Beken van dese voldaan te Syn desen 4 Juni 1652.

JAN VAN GENT.

1651 — October. Item hebe ich gemach ende geleverd een kaesket met een paer handletten voer myn heyer van Beltswyck tot syn begrafnis daer voer — 12 gl.

UE. dinnaer Willem Messy.

De huysvrouwe van Wyllem Messy, bedancke ijck my vor goede bettallyng.

1651, In October voor mijn Heer mijnheer van Wel gemaekt een kast met affstaende pielen, die voor de poort hancht daer 't wapen in geschildert is met eenen plancken, daer achter daer 't fluweel op genagelt is, same voor 't hout, nagel en de arbeyt f 24- 0-0
 noch gemaekt 16 wagenschotten schotten, daer die Caertyeren op geschildert zijn t stuck 8 st. „ 6- 8-0
 noch gemaekt eenen uytgesneden helm met loofwerck, daer 't wapen op geschildert is aenverdint „ 15- 0-0
 noch gemaekt drye standaers voor „ 15- 0-0
 noch gemaek een groote kast om in de Kerck te hangen voor „ 10- 0-0
 noch een deel met gezonden, om op die kar te packen „ 0-12-0

Samen f 70-12-0

Bedancke my hyer van goede betalynge

JAN BRANDON, Schrijnwerker.

De heer van Lynden was gehuwd geweest met Agnes Catharina gravin van Lymburg Styrum, vrouwe van Well en had aldus niet zooveel meer geresideerd op Well, waardoor ook weinig meubels op het adellijk slot Blitterswijck aanwezig waren, wat een inventaris uit die dagen aantoon, die ook de namen der kamers aangeeft.

Foto Aug. F. W. Vogt. KASTEEL BLITTERSWYCK VAN UIT DEN TUIN GEZIEN.

Foto A.-g. F. W. Vogt.

KASTEEL BLITTERSWYCK. ACHTERZIJDE.

De heer van Blitterswyck bezat het vergevingsrecht van de pastorie, de kleine en groote tienden, een eigen bank voor zich in de kerk, vóór die der bedienden, Hij kon een groot gedeelte van het dorp zijn eigen noemen, en had daarbij den water- en den windmolen. In den strijd om het bestaan had hij het vrij wat gemakkelijker dan zijne onderhoorigen. Wat hij niet had, werd hem thuis gebracht, en zijn rentmeester, zijn jager en zijne bedienden zorgden wel dat er niets te loor ging.

* * *

Thans willen wij nog een paar gebruiken bespreken, die te Blitterswyck lang stand hielden.

De meisjes hielden daar met Pinksteren feest. De Pinksterbloem, ook een der dorpsmeisjes, werd door twee „leidsters” gevleid, die voor elke woning stilhielden en bloemenstrooisel uitwierpen, terwijl de troep zong:

Daar komt die vurige Pinksterblom aan,	Zoo fijn, zoo fijn als rozenmarijn
Daar komt zij aangegangen	Pinksterblom is opgestaan
Met een schoon rozenhoedje op,	Alleen, Alleen ter ruste gegaan.
Al met twee bloeiende wangen!	Al met twee bloeiende wangen,
Dit zingen de vogeltjes jong en oud,	Al met een gouden wagen,
Zij dansen en zij springen.	Al met een gouden zweepstok,
Allé, Allé, goud amathée,	Met een schoon rozenhoedje op
	En al mijn geld en goed is op

Het laatste was een beroep op de vrijgevigheid der hoorders. Het klonk wel wat dichterlijker dan het Sittardsche Pinksterlied:

Pänkste broet! De wien is oet, Tappe, tappe, bijer.

Hadden de meisjes met Pinksteren haar feest, de jongens vierden het hunne in de Vastenavondsagen. Dit feest werd het Bacchusfeest

VAL VAN DE ROER BIJ DEN GROOTEN WEG NAAR MAASTRICHT.

Zie het artikeltje „De Roer” op bladzijde 254 van het vorig nummer.

geheeten en bestond hierin: Zaterdag vóór Vastenavond vergaderden de jongens, die deel zouden nemen aan het feest, in een der herbergen. Daarna trok men het dorp rond, om bijdragen in te zamelen. Men zong daarbij een lied:

Het zij nu onze tijd,
Dat wij gaan termineeren,
Wij zijn nu al voorblid
Als wij maar triomfeeren.
Sa! vrienden hoort eens hier,
Wij houden niet van klagen,
Wij drinken samen bier,
Waarvoor men geld komt vragen,
’t Is Vastenavond, die ons verheugt,
Neemt deel aan onze vreugd,
Hetzij eieren of te geld
Wij nemen het ongeteld.
Wij danken u allen hartelijk,
Dat God U geve een lang leven,
En dat gij met de engelen gelijk,
Zult zingen in alle eeuwigheid.

De bijdragen bestonden uitsluitend in geld. Boter of eieren namen men in de laatste jaren niet meer aan. Waren de verzamelde gelden niet toereikend, dan droeg ieder nog wat bij, Zondags begon het leven en men dronk vier dagen. Men smeed dan den haan. Het gebruik ontardde

in een misbruik, men maakte van Assche-Woensdag een vetten Woensdag en ten slotte schafte men het feest wijselijk af. Toch heeft het volk eer de oude schilderachtige kleedij verlaten, dan de oude gebruiken, die af en toe wat verscheidenheid brengen in het anders vrij eentonige dorpsleven. A. F. VAN BEURDEN.

SCHAPENDUIN.

IN het artikel over het Schapenduyn in het vorig nummer is medegedeeld, dat onder de omwonenden van het Schapenduyn een adres aan de Provinciale Staten tegen de ontsiering van dit schoone plekje natuur circuleert. In dit adres, dat thans verzonden is, deelen een aantal inwoners van Bloemendaal en Santpoort hunne bezwaren mede en verzoeken Provinciale Staten beleefd, doch dringend bijzondere aandacht aan bovengemelde zaak te wijden en maatregelen te beramen om verdere bebouwing op dezelfde wijze, en in het belang van het gesticht Meerenberg, en in dat van de gemeente Bloemendaal, in het bijzonder van bewoners uit den omtrek, te voorkomen, opdat het natuurschoon van deze lieflijke streek zoo veel mogelijk behouden blijve.

CORRESPONDENTIE. RUNDERHORZELS.

S. H. T. te Zeist. Betreffende uw vraag naar meerdere lectuur over de runderhorzels, speciaal in betrekking met de nieuwere methoden tot bestrijding daarvan, zoude een navraag bij de Rijks-veeartsenijschool te Utrecht, welke ongetwijfeld in hare bibliotheek daaromtrent gegevens bezit, de meeste kans van slagen hebben. De in ons artikel genoemde voordracht van Dr. Bouvier in de Académie des Sciences over dit onderwerp had begin van dit jaar plaats, allicht zullen er in de Annalen van dat Instituut uitgebreide gegevens te vinden zijn.

Buiten de bekende Nederlandsche standaardwerken over entomologie kunnen we verwijzen naar de Sitzungsberichten der Wiener Akademie, 1862 Bd. XLV, Vergl. Anat. und Phys. der Oestridentlarven.

De door U genoemde dazen zijn andere tweeleugelige, waarvan de wijfjes de meest ontwikkelde en tot steken geschikte monddeelen hebben, welke zij gebruiken om bloed te zuigen bij mensch en dier. Hier te lande levende soorten zijn de zwarte steekvlieg, veel op een gewone vlieg gelijkend, de runderdaasvlieg, de z.g. paardenvlieg en de tegen onweer voor den mensch zoo lastige blinddaas. Trouwens de dazen zijn over het algemeen slecht van gezicht ze gaan meest op den reuk af. Middeelen om dazen te keeren of hun ontwikkeling te bestrijden zijn ons echter onbekend.

G. DE GRAAF.